

NIEUWE UITGAVEN

Overwegingen bij Jaak Brouwers & Jozef Uytterhoeven, „Met Gaston Burssens in de cel” *

* Het werkje verscheen te Mechelen, uitg. J. Stevens, 1981, 164 pp., ill., 495 fr. genaaid, 615 fr. genummerd en gebonden, oplage 800 exn.

Van 7 december 1918 tot begin januari 1919 verbleef de jonge Mechelse activist Jozef Uytterhoeven (1895-1972) in de gevangenis, achtereenvolgens in een Schaarbeekse politiecel en in de Mechelse Koe-poort. Bij zijn vrijlating — spoedig daarop gevolgd door zijn oproeping voor de legerdienst — schreef hij daarover een soort sleutelverhaal met evenveel fictionele als autobiografische elementen, getiteld *De Wraak van den Bastaard of van landverrader tot landverdediger door Dr. Anselmus Knuddelmans Dokter in mathematieken en in sesquipedalischen rythmus Opzichter der belgische gevangenissen 1918-1919. Mecenat, atavis edite regibus... Aan mijn dikken vriend: Dr. Pillekens de Sevendonck mijn Meceen.*

Dreef hij reeds in deze titel onverholen de spot met zichzelf, dan druipt ook het verhaal zelf van humor, studentikositeit, parodie en zelfs van groteske elementen, die de latere Van Ostaijen aankondigen. Dat hoorde trouwens bij zijn leeftijd, want in 1918 was hij 23, net als Gaston Burssens

trouwens, zijn vriend en latere schoonbroer, met wie hij te Schaarbeek en te Mechelen de doos invloog. Ze waren overigens in Vlaanderen niet de enigen: te Mechelen waren het er op een bepaald ogenblik 65, zodat het aantal beschikbare cellen onvoldoende bleek, en Gaston de rest van zijn half jaar straf-tijd te Antwerpen diende uit te zitten.

Is de toon van het verhaal derhalve doorgaans luchthartig, dan priemt per moment toch wel de diepere ernst door, waar de jonge man zich in de stilte en de eenzaamheid van zijn cel gaat bezinnen over zijn inzet en overtuiging, over zijn gelijk, over de rechtvaardigheid van zijn zaak en het streven naar Vlaamse emancipatie ook tijdens de oorlogsjaren. Het deprimerende van het verblijf in de cel, van de behandeling door directie en cipiers, ook van de gerechtelijke procedure, doen hem wel twijfelen aan het nut van zijn ideaal in de naoorlogse en ronduit patriottische samenleving buiten. Amusant is dan weer het relaas van de ondervraging door de Schaarbeekse adjunct, navrant dit van de in groep gemeenschappelijk doorgebrachte — doorgezongen — laatste avond in het Vlaams Huis op de Grote Markt te Brussel...

Van dit manuscript nu, dat in tegenstelling tot het latere werk van de bedreven archeoloog en amateur-toponymist Uytterhoeven in familiebezit is gebleven, brengt zijn schoonzoon, de dichter Jaak

Brouwers, thans een aangepaste, d.i. een bijgeschaafde en gemoderniseerde versie. Hij had het er, zoals blijkt uit zijn inleiding, zelf nogal moeilijk mee, want waar begint en waar eindigt het ingrijpen in de tekst van iemand anders? De begrijpelijke noden van het bedrijf — de jonge Mechelse uitgeverij J. Stevens — vereisten nochtans om een behoorlijke oplage verantwoord te maken en de afzet te waarborgen, een vlot leesbare tekst, en dat is het boekje ook geworden. Hier zal ook wel de oorzaak van de nieuwe titel: *Met Gaston Burssens in de cel* liggen: een inhaken en aansluiten bij de recente herwaardering van de expressionistische dichter, die een grote bekendheid geniet en dus geacht wordt een groter lezerspubliek te interesseren?

De overvloedige illustraties: foto's van de twee belangrijkste personages: Uytterhoeven zelf en Burssens in hun jeugd en latere levensloop, alleen en in familieverband, maken het geheel aantrekkelijker en verlenen het zelfs de charme van de intimiteit!

In een verantwoording wordt de delicate taak van de tekstaanpasser omschreven; in een (lange) inleiding beider levensloop en de lotsverbondenheid van beide families aangegeven, terwijl meteen ook bepaalde omstreden punten in Burssens' levensloop, — zoals de polemiek tussen Amaat Burssens en Jan Walravens over het „dienstmeidschap" van Gastons moeder - of onderbelichte kwesties — als de juiste tijd van ontstaan van Burssens' bewerkingen voor de *Jadefluit*, of de mate van zijn deelname aan het naoorlogse politieke leven, of zijn onderduiken van eind november tot begin december 1918 te Schaarbeek — worden verhelderd. Niet alles lijkt hierin van even veel belang, terwijl ook de structuur, de opbouw van deze tekst met aantekeningen, soms verward of althans de lezer verwarrend aandoen. Dit onderdeel wordt intussen op gelukkige wijze afgesloten door Burssens' eigen „Liederen uit de Sel" uit de latere bundel *Liederen uit de Stad en uit de Sel*.

Publikaties als deze roepen bij de aandachtige lezers — wij hopen dat ze talrijk mogen zijn — enkele overwegingen op:

1. de wenselijkheid van dit werkje toch liever de originele tekst in extenso te krijgen.
2. de vraag aan de oudere lezers van dit tijdschrift naar het bestaan van andere journalen, kronieken, al dan niet in literaire vorm opgetekende relazen van gevangen genomen Vlamingen tijdens — denken we maar aan Dr. Jef Goosse-naerts zelf, de stichter van dit tijdschrift — en na de twee wereldoorlogen. Wordt het niet stilaan tijd ze in hun geheel of althans fragmentair te bundelen — er een leesbare keuze uit te maken, vóór het te laat is en ze spoorloos verdwijnen, of door minder historisch geïnteresseerde nazaten vernietigd worden.

3. de overweging dat we ook hier weer met een verschijnsel te maken krijgen dat we in Vlaanderen in de 19de en in de 20ste eeuw herhaaldelijk ontmoeten, nl. dat van de bundeling van artistiek en intellectueel talent in één familie, in één kern en dit over enkele generaties gespreid. Hier is dit het geval met de familie Burssens & Uytterhoeven; ongeveer tegelijkertijd nog met de 19de eeuwse familie George Bergmann sr & jr, Tony Bergmann, Marie Gevers, Paul Willems en De Groodt; en dichter bij huis nog in Oost-Vlaanderen met het geslacht Loveling-Buyse en Fredericq. Het is een fenomeen dat de moeite van het bestuderen waard is!

Ada DEPREZ*